

Ukiortaami oqalugiaat 2016

Kim Kielsen, Naalakkersuisut Siulittaasuat

(Oqalugiarnermi oqaatsit atorpeqartut atuupput)

Asasakka inuiaqatikka,

Ukioq 2015 pisoqarfioqisoq qaangiuppoq ukiorlu 2016 neruunermik isumalluarnermillu nassatalik aallartippoq. Neriuppunga eqqissinartumik qamuunalu pissarsinartumik juullisiorluarsimassasusi.

Inuiaqatigiinni aningaasarsiornikkut siuariartornissaq pilersinniarlugu maanna Naalakkersuisut ukiup qaangiuttup ingerlanerani piareersagassatut siunniussimasatik siulliit aallartereersimalerpaat. Aqqutissaq siunniussarput suli takigaluaqisoq, pilersaarutivut naapertorlugit pisussatut aqqissuussavut siulliit maanna aallartisarneqalereerput. Suliniutit ukioq manna ingerlaqqissapput. Sanaartugassat aallartinneqareersut kingunissaat malunniuteqalereerput, takornariaqarnerup aatsitassarsiornerullu iluanni siuariartortoqarsimanera aamma malunnarsereerpoq.

Nuannaarutigaaara suliffissaaleqineq annikilliarformat tamassumap ersersimmagu Naalakkersuisut suliffissaaleqinerup akiorniarnernut anguniagaat iluatsikkiartormat – tassunga uniinnassanngilagut.

Attaveqaqaqtigiinneq

Aasaq malunnartumik takornariat Nunatsinnukartartut amerleriarsimapput, tamannalu nuannaarutissaavoq – taamaattoq angallannikkut attaveqaatit suli ilungersunarput. Siunissami billetsit akiinik pitsaanerusunik nunallu immikkoortuini amerlanerusuni toqqaannarnerusumik angalasoqarsinnaalernissaanik pilersitsisussamik mittarfiit aqqissugaanerut nutaaq Inatsisartuni amerlanerussuteqartumik tapersorsorneqartumik akuerineqarpoq. Aqqissugaaneq taamaattoq siunissami takornariaqarnermut inuussutissarsiornermullu pitsaanerusumik atugassaqaqartitsilissaaq annertunerusumillu ineriartortitsissalluni.

Nunatsinni aningaasarsiornikkut unammillernartumik atugaqartilluta inuussutissarsiornermi sukarsuit sisamat – aalisarneq, aatsitassarsiorneq, takornariaqarneq suliffissuaqarnerlu – pitsaasumik ineriartortitsivigineqarnissaasa qulakkeernissaat pingaaruteqarluinnartuuvoq.

Aatsitassarsiorneq

Ukioq qaangiuttoq aatsitassarsiornermullu pissanganartorsiorfiusimavoq. Aatsitassat akiisa nunarsuarmi apparuttorneranni nunanit allanit Nunatta soqutigineqarnera qujanartumik annikillisimannngilaq. Nunatut aatsitassarsiorfiusutut isigineqarnerput patajaatsumik utersaaqqippoq. Rubininik paaasoqalersimavoq, Anorthosit-imillu ukiup naanerani paaasoqalernissaa naatsorsuutigineqarluni. Ukioq manna Kuannersuarmi paaaffeqalernissamat qinnuteqaat tigussangavarput aamma Avannaarsuani aqerlumik zinkimillu paaaffeqalernissamat qinnuteqaat aalajangiiffigisassatta ilagaat.

Aatsitassarsiorneq eqqarsaatigalugu Naalakkersuisut siunniussimasaat ersarilluinnarput:

Siursaasoqassaaq, ineriartortitsisoqassaaq aamma suliffissaqartitsisoqassaaq kiisalu royalty-t akileraarutillu inuiaqatigiinnut Nunattalu karsianut isertitsissutaassapput. Aatsitassarsiornerullu ilorraap tungaanut inerisarnerani pingaarnertut nunanit allanit aningaasaliisoqarnissaa pisariaqarpoq. Nunanit allanit aningaasaliisartut Nunatsinnik soqutiginninnerisa attatiinnarnissaat qulakkeerniarlugu Nunatsinni aatsitassarsiornernikkut patajaatsumik atugassaqartitsinissaq Naalakkersuisut sulissutigaat.

Inuiaqatigiinni nammaneqarsinnaasumik sapinngisarlu tamaat avatangiisitsinnik pinngortitatsinnillu, minnerunngitsumillu Nunatsinni najugaqartunik, ataqqinnissuseqartumik aatsitassarsiornernikkut ineriartortitsisoqassaaq. Taamaammat pissusissamisoortutut isigalugu erseqqissaatigissavara – isumannaallisaaneq, peqqinnissaq, avatangiisit inuiaqatigiillu nammassinnaasaat eqqarsaatigalugit illersorneqarsinnaasumik isumannaatsumillu inatsisillu piusut malillugit aatsitassarsiornerit tamarmik ingerlanneqassapput.

Aalisarneq

Inuussutissarsiutini aalisarneq Nunatsinnut atatitsisuuvoq, ukiorpaaluillu suli taamaakkallassaaq. Inuiaqatigiittut aningaasarsiornernikkut taamatut ataasiinnarmik isertitaqarfeqarnissaaq qimanniartariaqarparput mianernartumillu inissimatitsisarnera qaangerniartariaqarlutigu.

Taamatut oqareeraluarlunga oqaatigisariaqarpara raajaqassuseq sivisuumik appariartuinnarsimagaluatoq, maanna raajartassiinissamut biologit siunnersuinerat naapertorlugu 50 procentimik qaffariarsimasoq nuannaarutissaammat. Raajartassat amerlinerat aningaasarsiornernikkut iluaqutaassaaq suliffissaqartitsissaarlu.

Inuussutissarsiornermik ingerlataqartut pitsaanerpaamik sinaakkutassaqartinnissaat qulakkeertariaqarparput taamaattumik 2016-mi inuussutissarsiornermut inatsisit annertuumik nutarterneqassapput, tassanilu nalikillilerisarnermut malittarisassat allanngortinneqassapput, taamaasilluni nunatsinni suliffeqarfimmik ingerlatsinissaq akilersinnaanerulissalluni.

Suliffeqarneq

Naalakkersuisut Nunatsinni suliffeqarneq nutarsaavigileruttorpaat. Nunatsinni suliffissaaleqisut pitsaanerumik periarfissinniarlugit pitsanngorsaalluni aaqqissuusseqqinneq tamanna annertoorujussuuvoq. Suliffissaaleqisut ikiliartorput, kisianni suliffissarsiortut 3.000-it sinneqartut suli amerlavallaaqaat.

Sapinngisamik ikinnerpaat suliffissaaleqissasut anguniarparput, anguneqassappallu suliffeqarnerup aaqqissuussaanerata annersaa inerisarneqartariaqarpoq. Sulisinnaasut suliassaqarfinni suliffissaqartitsisuni siunissami suliffittaarsinnaalertariaqarput. Taamaammat Suliffissaqartitsiniarnermut Periusissiami qitiulluinnarput piginnaasaqarnerulerneq, nuttarsinnaaneq imminermullu naapertuuttumik suliffittaarsinnaanissaq.

Aaqqissuusseqqinnerit

Naalakkersuisut soraarnerussutisiat siusinaartumillu soraarnerussutisiat pillugit ukiaq aaqqissuusseqqipput. Soraarnerussutisianik aaqqissuusseqqinnermut tassunga

pingaarutilinnut ilaavoq aapparizat isertitaat apeqqutaatinnagit soraarnerussutisiaqartoqarsinnaalernerera.

Tamanna ukiorpassuannngortuni utoqqarnit ujartorneqarsimavoq, taamatut periarfissiineq utoqqaat naligiinnerusumik inuuneqalernissaannut aqqutissiueqataassaaq

Naalakkersuisut aqqissuusseqqinnertik ukioq manna nangeqqissavaat, tamatumuuna missingersuusiortarnermut inatsit nunanilu allani soraarnerussutisianik ileqqaarutinit akileraarusersueriaaseq iliuuseqarfiginiarlugit suliniuteqassaagut.

Kommunit

Naalakkersuisooqatigiinnissamut isumaqatigiisummi allassimavoq Qaasuitsup Kommuniata avinneqarnissaa pillugu innuttaasut taasitinneqarsimanerat ataqqineqassasoq.

Tamannali qaammarsaalluarneq tunngavigalugu pissasoq pingaartinneqarpoq. Taamaamat kommunemik avitsinissamut sunniutissat suunersut qulaajarniarlugit misissuisoqaleruttorpoq.

Ukioq manna Naalakkersuisut qulaajartussaavaat kommuneqarfinni suliassaqarfiit sorliit siulliullugit kommuneqarfinnut agguanneqassanersut. Pilersaarutigineqarpoq tamakku pissasut 2017-imut aningaasanut inatsisissap piareersarneqarneranut atatillugu.

Kalaallit Danmarkimut nutsernerat annikilleriarsimagaluartoq, taamaattoq Nunatta Innuttai suli ikiliartorput, tamannalu atugartuussutsimut innuttaasullu ukiumikkut aggulussimanerannut sioranarpoq inuppassuit sulisinnaasut Nunarput qimagarmassuk. Taamaattumik ineqarnikkut isumaginninnikkut suliffeqarnikkullu neqeroorutit ingerlaavartumik pitsanngorsaaffigisariaqarpagut.

Naatsumik oqaatigalugu inuuniarnikkut atukkat sutigut tamatigut pitsanngorsartuariaqarpagut. Taamaamat aqqissuusseqqinnerit tamakkunuunatigut aallartisarniarpagut.

Ilinniartitaaneq

Ilinniagaqarusuttut amerlanerusut ilinniagaqalissapput. Ilinniagaqarnerup siunissaq isumannaannerusooq ilaqutariittullu toqqissisimasumik atugaqarnissaaq qulakkeertarpaa. Ilinniagaqarneq – assasorluni atuagarsorluniluunniit – amerlasuunik iluaqutitaqarpoq toqqissisimasumillu pitsaasumillu inuuneqalernissamut aqqutissaalluni qularnaannerpaaq.

Taamaattoq meeqqat atuarfiannit naammassisartut amerlavallaat piginnaasaqarnerulersitsisumik ilinniagaqalernissamut periarfissaluppallaartarput. Inuusuttut angusarissaarusullutik takorluuisarnerannut taamatut angusalunneq unissaataasarpoq. Meeqqat atuarfiat inuusuttuaqqanik ilinniagaqalernissaminnut piareersimasunik amerlanernik inerartitsisariaqarpoq, tamannalu pissaaq ilaatigut ilinniartitsisut aqutsisullu piginnaasaqarnerulersinnerisigut, angajoqqaanik pitsaanagerusumik suleqateqarnikkut, pitsaanagerusunillu atuartitsissuteqalernikkut.

Taamaamat Naalackersuisut meeqqat atuarfiannik inerisaanissamut aallussinerput peqataasunillu pitsaasumik oqaloqateqartarnerput nuannaarutigaaara.

Nunatta qaamasumik toqqissimasumillu siunissaqalernissaanut tunngavissaliinissamut tamatta akisussaassuseqarluta tunniusseqataanissarput pingaaruteqarpoq. Taamaamat Naalackersuisut Ilinniartitaaneq pillugu Periusissiaata politikkikkut partiinik tamanik isumaqatigineqarnera tulluusimaarutigaaara. Ilinniartitaaneq pillugu Periusissiap siunertaraa ilinniartitaanikkut inuussutissarsiutini pioreersuni nutaanilu suliffissaqalernissamut periarfissarissaarnerulernissaq. Tamatumunnga atatillugu Naalackersuisut Nunatsinni Danmarkimilu ilinniartut naapeqatigisarsimavaat ilinniareernermi nunatsinnik ineriartortitseqataanissap pingaaruteqassusia oqaluuserisarsimallugu. Ukiuni makkunani ilinniagaqarlutik naammassisut aatsaat taamak amerlatigilermata nuannaarutigaaara. Angusarissaarnek tamanna ataatsimoorluta sanarfeqqissavarput.

Meeqqat

Tamakku takullugit isumalluarlungalu neriuuteqarpunga tamatta pitsaanerusumik siunissaqartugut, naak ilungersunartorpassuarnik suliassaqaraluarluta. Meerartatta atugaat Danmarkimi Nunatsinnilu tusagassiorfinnit ukiaq manna sammineqangaatsiarput. Meerartavut uanga uummatinnit kaanngartussaannngimmata aalajangersimavunga Naalackersuisuni suliniutitsinni ukioq 2016 meeqqat ukiorissagaat, Naalackersuisunilu meeqqat immikkut sammineqassasut.

Sumiginnaaneq meeqqanillu atonerluineq pinaveersimatinniarlugit sullissineq ingerlapparput, ilaatigut meeqqat pisinnaatitaaffii pillugit atuartitsinikkut, sullissisut piginnaanngorsarnerisigut, ilaqutariit katsorsartinnissamut siunnersorneqarnissamullu periarfissaasa annertusarnerisigut minnerunngitsumillu inersimasut meeraanermi kinguaassiuutitigut atonerlunneqarsimanermi kingunerlutsitsisut katsorsarneqarnissaanut suliniuteqarnikkut. Tamanna Nunani Avannarlermiunit maluginiarneqarsimavoq, suliniutigut ilaarlugit katsorsaanissaq siunertaralugu angalasartoqatigiinnik pilersitsinissamut periarfissarsiulersimallutik.

Naalackersuisut ilisimavaat ajunngitsunik suliniuterpassuaqaraluartoq suli meeraqartoq sumiginarneqartartunik kinguaassiuutitigullu atonerlunneqartunik. Inuiattut uittariaqarpugut! Annersaanerit, kinguaassiuutitigut atonerluinerit alianaqisumik amerlavallaagaat. Inoqatittinnut meeqqatsinnullu atonerluisarnerit akuerineqarsinnaanngillat! Atonerluisoqannginnissaa anguniarlugu immitsinnut nakkutigalutalu paarisariaqarpugut.

Aatsitassat ikummatissarlu nunatsinni pisuussutini pingaarnepaajunngillat. Inuit pingaarnepaajupput! Nunatsinnimi meerartavut, illit aamma uanga peqatigiilluta pisuussutini pingaarnersaavugut.

Qanormi iliorluta inuit pisuussutivut paaralugillu ineriartortissinnaavagut?

Meerartavut isumagissavagut paaralugillu – pitsaasumik meeraanissaat, patajaatsumik perorsarnissaat ilinniagaqarluarnissaallu angajoqqaajusugut ilinniartitsisut peqatigalugit isumagissavarput.

Ingerlalluartut aamma amerlaqaat, tassuuna sulilluartaarpaassuususi nalunngilara – tamakkua ingerlatiinnassavagut! Qujanaq taamannak tunniussimatigalusi sulilluarassi. Meeqqat pitsaasumik peroriartortinnissaannut pikkoriffeqartut amerliartuinnartut pinngitsoorsinnaanngilavut.

Tamatta pitsaanerulaartumik sutigut tamatigut iliortarutta, immitsinnullu paarilluarnerulaarluta, taava inuttut, nunatta inuiattullu namminersulivinnissatsinnut aqqut oqinnerulissaaq. Ataatsimoorluta tamatta ikioqatigiinnikkut tapersersoqatigiinnikkullu suliniutinik pimoorussilluta, namminersoneq siunnerfigalugu suliaq ingerlatiinnassuarput. Uagummiuna nammineq tamattaallutalu nukissaqarnitsigut namminersulivissinnaasugut – Nunarput meeqqattalu siunissaa pillugu.

Ikioqatigiinneq

Nunatsinni sila unammillernartorpassuarnik nassataqarsinnaasarpoq. Assersuutigalugu Tasillaq ukiup naajartorerani Piteqqamik sakkortoqisumik eqqugaavoq. Qujanartumik inunnik ajoqusertoqanngilaq atortutigulli aseruatiternerit ikinngillat.

Taamaalisoqartillugu ataatsimoortariaqarpugut ikioqatigiillutalu. Ataatsimoornitsigummi nukiit katersortarpagut suliassat inornarpassissut sularisinnaanngorlugit.

Taalliorsuattali ilaat Henrik Lund taalliani ima oqaasertalersorsimavaa:

Nukiit kattuttut artuugaanik
Qanga maani tusarpugut aat?

Nangaasoornata sapiiserluta
Ajunnginneq taava pisássaássavoq.

Piginnaasaq taannaqqissaaq Issittumi marsimi unammiaaartoqalerpat – Arctic Winter Games-eqalerpat - pisariaqartipparput. Nunatta oqaluttuarisaanerani pisussani taamaattuni aatsaat taamak annertutigisumik pisoqartussavoq, pisussaq Naalakkersuisunit, Kommuneqarfik Sermersuumit, namminersortunit Namminersorlutillu Oqartussat suliffeqarfiutaannit aningaasaliiffigineqarpoq.

Aaqqissuussinermi timersuutit 15-it unammissutaassallutik, kulturikkut aaqqissuussisoqassaaq, 2000-it missaannik tikeraartoqassamaarpugut namminnerlu piumassutsimik sulisussat 1500-t pisariaqartinneqartussaapput. Suliassaq annertoq ataatsimoorluta ikioqatigiilluta suliassaarput. Taamaammat Naalakkersuisunit kaammattorumavassi pisinnaasut tamassi sapinngisassinnik ikiuteqqullusi.

Nunarsuarmioqataaneq

Nunarsuarmioqataavugut. Taamaammat peqqarniisaarniartoqartillugu attorneqaatigisarparput, soorlu qanittukkat Parisimi siornalu ukiup aallartinnerani Københavnimi taamatut pisoqartoq.

Peqqarniisaarniarnerit tamat oqartussaaqataanerannik pisinnaatitaaffitsinnilu innarliiniarneruvoq. Qunusiarineqassanngilagut! Tamat oqartussaaqataanerat nukittoqutigarpur tamannalu illersussavarput - ataatsimoorluta.

Silap pissusaa pillugu Parisimi isumaqatiginninniarnierit decembarimi ingerlanneqarput. Nunat inuusa pisinnaatitaaffii suliffissuaqarnikkullu ineriartortitsisinnaatitaanerat Paris-imi isumaqatigiissummi ilaatinneqanngillat. Parisimili isumaqatigiissut silap pissusaata allanngoriartorneranut sunniutaanullu pakkersimaarinninniarniermi ilorraap tungaanut alloriarneruvoq. Eqqaamassavarput silap allanngoriartorneranik qanimut misigisaqartut tusarnaarnissaat pingaaruteqarmat takusaannik misilittagaannillu ilinniarfigissallutigik.

Aatsaammi taamaaliornikkut silap allanngoriartornerata nunarsuatsinnut sunniutai tamaakkiisumik takusinnaalissavarput paasisinnaallugillu.

Naggasiut

Nalliuttuni nunaqqativut nunani allaniittut eqqaamasarpagut. Immaqa ilinniariarsimapput, imarsiortuunertik pissutigalugu angalallutik nunassissimallutilluunniit. Nunaqqateqarpugulli aamma peqqissariarnertik pissutigalugu ilaqtutatik qimallugit juullisiortariaqartunik. Ulluni makkunani soorunami eqqarsaatitsinniipput.

Ukiumi qaangiuttumi akornatsinniikkunnaartut ikinngeqaat, taamaalilliutalu inuiattut piitsunnguallappugut. Qimagaasut eqqaamanaqaat. Ingerlariaqqinnissaannut nukissaqarluarnissaannik kissaappakka.

Naalackersuisut innuttaasullu tamarmik sinnerlugit Ataqqinartorsuaq Dronningi kunngikkormiullu ilaqtariit, Folketingi, danskit naalackersuisui, Lagtingi, Savalimmiunilu Naalackersuisut kiisalu danskit savalimmiormiullu tamarmik inuulluaquakka.

Minnerunngitsumik Nunaqqatikka tamarmik sumiikkaluarpata qujassuteqarfigerusuppakka, tamassi inuiaqatigiinnut tunniussa qarputi meerartatta Nunatsinnik ingerlatitseqqinnissaannut.

Aningaasaqarnikkut siuariartorneq inuussutissarsiutinilu ineriartorneq qulakkiissavarput meerartagut toqqissisimanartumik siunissaqartinniarlugit. Ilinniartitaanerup pitsaanerpaajutinniarnissaa qulakkiissavarput meerartavut kissaatiminnik ilinniagaqarsinnaaqqullugit. Angajoqqaat pisariaqartitaminnik ikiorneqarsinnaanissaat qulakkiissavarput meerartatta tamat oqartussaaqataanerat tunngavigalugu inuiaqatigiinni nunarsuarmioqataallutik nukissaqarnissaat anguniarlugu pitsaasumik peroriartorsinnaaqqullugit. Allatut oqaatigalugu; meeqqatta toqqissisimasumik avatangiiseqarnissaat pillugu akisussaaffimmik tigusissuugut iliuseqarnerussaagullu.

Meeqqammi tamarmik naleqarput!
Tamatta pisussaaffeqarpugut paarissallugit.
Tassa susassaqaqatigiinneq,
Nunatta Nukinga!
Namminiilivinnerullu siunissai.

Aningaasarsionnikkut nammineersinnaarusunnitsinni inerniliinissanut naapititseriarfissanut akisussaasuuvugut. Tamanna akisussaaffimmik tigusinikkut suleqatigiinnikkullu anguneqarluarnerusinnaavoq.

inuppalaassusermik asanninnermillu takutitsilluta ikioqatigiinnitsigut. Inuiattut assigiinngitsunik suliassaqarpugut ataatsimoorluta naaperiagassatsinnik. Ataatsimooruttami angusaqarluarnerussuugut meeqqatsinnullu siunissaq qaamanerusoq ornissallutigu.

Namminiilivinnissap aqutaani assigiinngitsunik nalaataqartassagatta taamaammat taallior torsuatta ilaata Aggo Lyngep taalliaasa ilaat eqqarsaatinniitippara:

Nikalliuutigeqinatigik ataasiarlutik kukkuppata,
Nikalliuutigeqinatigik aamma kukkoqqikkaluarpata,
Ajorsassanngillat!
Ajugaassapput!
Namminneq pillutik! uagullu pilluta!
Uagut inuiaqataasugut illersussavavut,
Ajugaassapput!

Taamatut oqaaseqarlunga Nunatsinni innuttaasusi tamassi ukiortaami pilluaritsi.

Guutip Nunarput inuilu sernigiligit.